

ORNIS FENNICA

XII, N:o 1

SUOMEN LINTUTIETEELLISEN YHDISTYKSEN JULKAISEMA
UTGIVEN AV ORNITOLOGISKA FÖRENINGEN I FINLAND

1935, 10. IV.

Toimitus P. Palmgren, E. Merikallio
Redaktion

Eräitä piirteitä takamaa- ja erämaaseutujen pesimä- linnustosta Ruoveden, Juupajoen ja Oriveden pitäjien alueilla.

(Edeltävä tiedonanto.)

OLAVI CAJANDER.

Alkukesinä 1922—27, etenkin kahtena viimemainittuna vuonna, suoritin ornitologisia retkeilyjä Korkeakosken metsänhoitoalueeseen kuuluvissa Pohjan, Hyytiälänmaan ja Siikakankaanmaan valtionpuistoissa sekä näihin läheisesti liittyvillä seuduilla Ruoveden ja Juupajoen pitäjissä. Tämän alueen linnustoa on aikaisemmin MERIKALLIO (1914) kuvannut lyhyessä kirjoituksessa, jota mm. CARPELAN'in (1921) esittämät tiedot täydentävät. Kesinä 1928—29 laajensin tutkimusalueen käsittämään, paitsi sanottua seutua, Juupajoen pitäjän koko länsipuoliskon sekä Oriveden ja Eräjärven pitäjät, joten siis alueeseen tuli kuulumaan keskisen Längelmäveden seutu. Seuraavina vuosina suoritin suureksi osaksi edelliseen liittyviä tutkimuksia Kokemäenjoen järviolueen eri osissa sekä Pohjois-Suomessa.

Tutkittu keskisen Längelmäveden varrella oleva alue jakautuu varsin selvästi kahteen ala-alueeseen (ks. LINKOLA 1922, O. CAJANDER 1934 b). Sen luoteinen puolisko on kuivien ja tuoreiden kangasmetsien, laajojen soiden ja harvan asutuksen luonnehtimaa takamaitten ja erämaitten aluetta, kaakkoispuolisko viljavampaa ja suhteellisen tiheäänasuttua rintamaaseutua osittain liittyen läntisen sisä-Suomen viljavimpiin osiin, ns. Pirkkalan lehtokeskukseen. Myöskin alueen linnustossa on todettavissa varsin selväpiirteistä alueellista vaihtelua. Alueen linnustosta olen laatimassa seikkaperäisempää kuvausta, josta seuraavassa edeltävästi esitetään eräitä piirteitä kuitenkin vain sen luoteispuoliskoa, siis takamaa—erämaaseutua koskien.

Yksinomaan tai pääasiassa vain sanotussa alueen osassa tavaan seuraavat lintulajit: *Corvus corax*, *Cractes infaustus*, *Fringilla*

montifringilla, *Emberiza rustica*, *Lullula arborea*, *Anthus pratensis*, *Turdus viscivorus*, *Picoides tridactylus*, *Pandion haliaetus*, *Tringa nebularia*, *T. glareola*, *T. ochropus*, *Grus grus*, *Colymbus stellatus*, *Lagopus lagopus* (vrt. O. CAJANDER 1934 a s. 49). *Aquila chrysaëtus*, jonka MERIKALLIO vielä kesällä 1914 tapasi, lienee nyttemmin sukupuuttoon hävitetty. Useimmat mainituista lajeista esiintyvät varsin harvalukuisina, eräät, kuten *Fringilla montifringilla*, ovat eräinä vuosina paikottain yleisiäkin, toisina ilmeisesti harvinaisempia ehkä puuttuenkin eräinä kesinä. Silmiinpistävää on aitoboreaalisten lajien suhteellisen suuri luku. Sellaisia ovat kuukkeli, järripeippo, pohjansirkku, kolmivarvastikka, valkoviklo, riekko sekä läheisesti näihin liittyen kaakkuri ja liro. On tunnettua, että *aitoboreaalinen linnustoaines Etelä-Suomessa runsaimpana esiintyy karujen, harvaanasuttujen ja vahvasti soistuneitten päävedenjakajien seuduissa*. Tutkimusalue, joka tosin asemaltaan verrattain läheisesti liittyy Suomenselän vedenjakajaseutuun, on esimerkkinä siitä, että *samoja linnuston piirteitä on todettavissa vastaavanlaisissa oloissa päävedenjakaja-alueitten ulkopuolellakin*. Tarkemmin puuttumatta niiden tekijän selvittelyyn, jotka lähinnä vaikuttavat pohjoisen linnustoaineksen eteläiseen esiintymiseen, mainittakoon, että soilla osoitettavasti on tässä suhteessa tärkeä merkitys (ks. O. CAJANDER 1934 a). Laajat, suureksi osaksi aukeanluontoiset suot ovatkin ominaisia etenkin alueen pohjoisosille, missä myös ko. linnustoaines on yleisimmillään.

Pohjoisten lajien ohella ko. seudussa on harvoja selvästi eteläisiä lintumuotoja. Esimerkkeinä mainittakoot *Lullula arborea*, *Sylvia atricapilla* (pääesiintyminen rintamaaseudussa), *Caprimulgus europaeus* ja *Picus canus* (pesivänä?). Näihin liittyvä *Phylloscopus sibilatrix* näyttää takamaa—erämaaseudussa olevan aivan nuori tulokas; esim. MERIKALLIO ja CARPELAN eivät sitä tutkimaltaan seudulta mainitse. Jo Längelmäveden rantaseuduissa eteläinen linnustoaines on melkoisen lukuisa.

Takamaa—erämaaseudussa ovat yleisimmillään useat kuusimet-sille ominaiset lintulajit (ks. O. CAJANDER 1934 a s. 49), edelleen esim. *Garrulus glandarius*, *Parus cristatus*, *Buteo vulpinus intermedius*, *Tetrao urogallus*. Sellaiset valoisten metsien lajit kuin *Anthus trivialis*, *Muscicapa striata* ja *Phoenicurus phoenicurus* lienevät alkuaan olleet selvästi yleisimmillään tämän seudun kuivilla kankailla ja suomet-sissä, joiden puusto luonnostaan on harvaa. Kulttuuritekijät ovat

harventamalla ja tekemällä aukkoisiksi luonnostaan tiheämpiä metsiä aiheuttaneet sanottujen lajien huomattavaa yleistymistä alueen muissakin osissa; harmaasieppo ja leppälintu tunnetusti lisäksi esiintyvät ihmisasuntojen välittömässä läheisyydessä. Alueen pohjoisosan laajat suoalueet lienevät *Motacilla flava*'n (ainakin osittain alalajia *thunbergi*), *Saxicola rubetra*'n ja *Numenius arquata*'n tärkeimpänä luonnontilaisena elinseutuna. Kulttuuriraukeikkojen („luonnonniityt“ niihin luettuina) synty on suuresti lisännyt näiden lajien yleisyyttä etenkin rintamaaseudussa. Pensastasku tavataan alueella osittain myös palokankailla.

Osittain ko. seudun yleisimpiin, mutta myös rintamaa-alueelle yhtä ominaisiin lintulajeihin kuuluvat jotenkin eurytooppiset metsälinnut *Fringilla coelebs*, *Parus atricapillus borealis*, *Dryobates maior*, *Cuculus canorus* (vrt. P. PALMGREN 1930 Kap. 9), alueen olosuhteissa samoin melkoisen eurytooppinen *Phylloscopus trochilus*, edelleen eräät elinpaikkaansa nähden tunnetusti vähemmän valikoivat vesilinnut kuten *Anas platyrhynchos*, *A. crecca*, *Bucephala clangula*. Etenkin kivikko- ja hiekkarannoilla tavataan alueen eri osissa *Tringa hypoleucos*. *Motacilla alba*, jolle koko alueella pääasiassa rantamailla luonnontilaisissa oloissa on ollut tarjolla elinmahdollisuuksia, on kulttuurin vaikutuksesta suuresti yleistynyt etenkin rintamaaseudussa. *Troglodytes troglodytes*'en leviämistä etenkin takamaa—erämaaseutuun lienevät metsänhakuut edistäneet ja saman seikan yhteydessä näyttää olevan *Turdus musicus*'en nykyinen yleisyys koko alueella (vrt. P. PALMGREN 1930 s. 160 ja 162).

Negatiivisena piirteenä takamaa—erämaaseudun linnustossa on tietenkin rintamaaseuduille ominaisen lajiston (joka tutkimusalueen rantamailla on jotenkin sama kuin kirjoituksessani 1930 a s. 40 mainittu) suhteellinen harvinaisuus sekä lehtokeskusten lintulajien (vrt. O. CAJANDER 1934 a s. 43, 1934 b s. 21) ja suurille vesille luonteenomaisten muotojen (*Larus canus*, *L. fuscus* ym.) melkein täydellinen puuttuminen.

Kirjallisuusluettelo: CAJANDER, O. 1934 a, Einige Hauptzüge der regionalen Verteilung der Brutvogelfauna in dem Seengebiet von Kokemäenjoki. Ornith. Fennica 3. — 1934 b, Viljavan maa-alan jakautumisesta sekä lehtokasvillisuudesta ja -kasvistosta keskisen Längelmäveden seudulla. Silva Fennica 34. — CARPELAN, J. 1921. Kompletterande uppgifter om fågelfaunan i Siikakangas revir. Medd. Soc. F. Fl. Fenn. 47. — LINKOLA, K. 1922, Zur Kenntnis der Verteilung der landwirtschaftlichen Siedlungen auf die Böden verschiedener Waldtypen in Finnland. Acta Forest. Fenn. 22. — MERIKALLIO, E.

1914, *Selostus Siikakankaan hoitoalueella kesällä 1914 tavatuista linnuista*. Medd. Soc. F. Fl. Fenn. 41. — PALMGREN, P. 1930, *Quantitative Untersuchungen über die Vogelfauna in den Wäldern Südfinnlands mit besonderer Berücksichtigung Ålands*. Acta Zool. Fenn. 7.

Zusammenfassung. Einige Sonderzüge der Einödenvogelfauna in den Kirchspielen Ruovesi, Juupajoki und Orivesi. (Vorläufige Mitteilung.) Der Verf. skizziert die ornithofaunistischen Sonderzüge der entlegenen, moorreichen Einödengenden in der Umgebung des Sees Längelmävesi (ca 61° 30' N, 24° 30' O). Auch in diesem relativ südlichen Gebiet werden in solchen wenig besiedelten und sterilen Gegenden mehrere ausgesprochen nördliche Vogelarten gefunden: *Cractes infaustus*, *Fringilla montifringilla*, *Emberiza rustica*, *Tringa nebularia* u. a. Dieses nördliche Sondergepräge des Vogelbestandes, das als charakteristisch für die Hauptwasserscheiden (zwischen den Wassergebieten der Ostsee und des Weissen Meeres einerseits, zwischen den Bottnischen und Finnischen Meerbusen anderseits) bekannt war, ist früher (1934 a) vom Verf. als sozusagen in kleinerem Masstabe für entsprechende Gegenden im Seengebiet von Kokemäenjoki überhaupt charakteristisch hervorgehoben worden.

In den Einödengenden des Längelmävesigebietes haben heutzutage verschiedene Fichtenwaldvögel den Schwerpunkt ihrer Verbreitung im Gebiete. Früher waren wahrscheinlich auch Arten, die lichte Wälder bevorzugen, wie *Anthus trivialis*, *Muscicapa striata* und *Phoenicurus phoenicurus* sowie solche die auf mehr oder weniger offenen Mooren vorkommen, wie *Motacilla flava*, *Saxicola rubetra* und *Numenius arquata* vorzugsweise auf diese Gegenden konzentriert, kommen aber jetzt in den meisten Teilen des Gebietes vor, nachdem der Mensch die dichten Wälder der fruchtbareren Gegenden gerodet oder gelichtet hat. Als überall vorkommend sind ausserdem einige mehr oder weniger eurytope Wald- und Schwimmvögel zu nennen.

Über die Vogelfauna des Kulturgeländes auf Åland.

VON PONTUS PALMGREN.

Die Hauptformen des Kulturgeländes. Als „eigentliches Kulturgelände“ fasse ich folgende landschaftliche Elemente („Formen“ nach GRANÖ 1929) zusammen: 1) Die *Siedlungen*, 2) das *offene Kulturgelände*. In dem Komplex des offenen Kulturgeländes unterscheide ich: a) die *bebauten Felder*, b) die sog. „*natürlichen Wiesen*“, c) die von Baumwuchs entblösten, aber gewöhnlich mehr oder weniger gebüschbewachsenen *Feldhügel* und *Grenzsäume des bebauten Landes*.